

Załącznik do uchwały Rady NCN nr 48/2022 z dnia 19 kwietnia 2022 r.

**List otwarty
Rady Narodowego Centrum Nauki
w sprawie Akademii Kopernikańskiej**

Po zapoznaniu się z projektem ustawy o Akademii Kopernikańskiej i jego uzasadnieniem, Rada Narodowego Centrum Nauki postuluje zaniechanie jego procedowania przez Sejm RP. Dostrzegamy celowość godnego upamiętnienia zbliżającego się 550-lecia urodzin Mikołaja Kopernika poprzez zorganizowanie Światowego Kongresu Kopernikańskiego poświęconego astronomii, ekonomii i medycynie – obszarom działalności Kopernika. Rada zwraca jednak uwagę na realne zagrożenia, jakie dla nauki w Polsce mogą mieć efekty wprowadzenia tej ustawy, a w szczególności powołanie Akademii Kopernikańskiej:

– *Powołanie do życia upolitycznionej instytucji, która przyczyni się do powstawania konfliktów i podziałów w polskim środowisku naukowym.*

Na możliwość zaistnienia takiej sytuacji wskazuje sposób i forma powołania, a następnie funkcjonowania Akademii Kopernikańskiej. Społeczność naukowa i akademicka powinna funkcjonować w wymiarze badawczym i dydaktycznym pozbawionym bezpośrednich powiązań (wynikających np. z nominacji) z kręgami politycznymi; polaryzacja polityczna może bowiem przesunąć punkt ważkości sporu czy dyskursu naukowego, niezbędnego dla rozwoju nauki, na płaszczyznę polityczną. Wprowadzany bez konsultacji ze środowiskiem, przedmiotowy projekt ustawy stanowi zaprzeczenie zasady apolityczności nauki i już na obecnym etapie środowisko zgłasza wobec niego poważne, merytoryczne zastrzeżenia. Wiele zatem wskazuje, że zamiast pomóc łączyć i budować, ustawa będzie w istocie dzieliła i burzyła.

– *Powołanie do życia instytucji powielającej kompetencje już istniejących instytucji.*

Wbrew proklamowanej zasadzie komplementarności, szereg wskazanych w projekcie zadań Akademii Kopernikańskiej prowadzi do powielania działań już z powodzeniem realizowanych przez inne jednostki sektora publicznego, takie jak uczelnie wyższe, instytuty badawcze, instytuty Polskiej Akademii Nauk, Polska Akademia Umiejętności oraz różne rządowe agencje wykonawcze. Przykładowo, finansowanie badań naukowych (w tym przyznawanie stypendiów, grantów i nagród) pokrywa się z działalnością wyspecjalizowanej w kierunku takiej działalności Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, Narodowego Centrum Badań i Rozwoju oraz Narodowego Centrum Nauki. Koncepcja powołania, a następnie wspierania działalności kolejnej państwowej uczelni wyższej w postaci Szkoły Głównej Mikołaja Kopernika i finansowanie jej nie znajduje uzasadnienia w sytuacji systemowego i coraz bardziej drastycznego niedofinansowania działalności już istniejących podmiotów naukowych i akademickich. Przykładowo, w żaden sposób nie określono podziału strumienia finansowego, który miałby stanowić źródło utrzymania Szkoły. Wbrew tezom zawartym w uzasadnieniu projektu ustawy, dla zwiększenia „umiędzynarodowienia polskiej nauki, ściślejszego powiązania jej z dydaktyką, wzmocnienia konkurencyjności poszczególnych podmiotów oraz „nowego otwarcia” w działalności badawczej” nie jest potrzebne tworzenie kolejnego podmiotu w postaci Akademii Kopernikańskiej oraz obarczanie jej większością zadań zdefiniowanych jako składowe Narodowego Programu Kopernikańskiego. Zamiast tego, istotne jest np. zniesienie wielokrotnie wskazywanych przez środowisko barier administracyjnych w funkcjonowaniu przyjeżdżających do Polski

naukowców. Kluczowa jest dbałość o już istniejące instytucje – poprzez zapewnienie im stabilnego i przewidywalnego finansowania, które pozwala na sprawne działanie i rozwój, a nie, jak w wielu przypadkach ma to miejsce obecnie, jedynie stagnację lub regres – co znajduje również odbicie we frustracji i demotywacji środowiska naukowego.

– *Wyjątkowo niekorzystne realia geopolityczne i ekonomiczne.*

Obecny czas jest szczególnie niesprzyjający podejmowaniu działań proponowanych w projekcie ustawy. Składają się na to ponad dwa lata pandemii COVID-19 i niedawna agresja militarna Rosji na Ukrainę. Częściowo się na siebie nakładając i wzajemnie wzmacniając, obydwie te zdarzenia stawiają nasz kraj w najtrudniejszej od kilkudziesięciu lat sytuacji niestabilności ekonomicznych, społecznych i politycznych. Ich przykładem może być już bardzo wysoka i ciągle przyspieszająca inflacja, dewaluacja krajowej waluty względem głównych walut światowych, bezprecedensowe wzrosty cen energii i związane z tym rosnące lawinowo obciążenia budżetów uczelni. Dane zawarte w piśmie KRASP/31/2022 Przewodniczącego Rektorów Akademickich Szkół Polskich prof. dr hab. inż. Arkadiusza Mężyka do Prezesa Rady Ministrów RP Mateusza Morawieckiego z dnia 15.02.2022 r. wskazują, iż suma zwiększonego w bieżącym roku obciążenia budżetów jedynie z tytułu wzrostu cen energii i jedynie w przypadku uczelni zrzeszonych w KRASP przekracza 830 mln zł, co przekłada się na 80-85% wzrost w porównaniu do cen z 2021 r.

W związku z poprawą sytuacji epidemicznej, realizacja procesu dydaktycznego w krajowych uczelniach wyższych wróciła do formy stacjonarnej, jednakże jego finansowanie jest na o wiele niższym poziomie, niż miało to miejsce przed pandemią. Co istotne, w związku dwucyfrową obecnie inflacją, wynagrodzenia pracowników sektora nauki i szkolnictwa wyższego ulegają szybkiej dewaluacji, prowadząc do postępującej pauperyzacji i narastającego w tej grupie społecznej niezadowolenia skutkującego widoczną już na wielu uczelniach migracją do innych zawodów lub za granicę. Projekt ustawy w żadnym aspekcie nie stara się tym zjawiskom przeciwdziałać. Dodatkowo, liczba osób, które w związku z agresją Rosji zmuszone były opuścić Ukrainę i w związku z tym przekroczyły granicę RP, szacowana jest obecnie (stan na 9.04.2022 r.) na ponad 2,6 mln, co stanowi jedno z największych wyzwań migracyjnych, z jakim kiedykolwiek musiał się mierzyć nasz kraj. Wierzymy, że wiele spośród tych osób będzie prowadziło badania i kształcić studentów w murach polskich uczelni i instytutów badawczych, co jednak może stanowić dla tych jednostek dodatkowe poważne wyzwanie natury finansowej i organizacyjnej.

Wyżej wymienione stanowią jedynie część argumentów przemawiających przeciwko powoływaniu do życia w obecnym czasie i proponowanej formie Akademii Kopernikańskiej. Dlatego też postulujemy, aby tego typu działaniami nie potęgować problemów w obecnej, niezwykle trudnej sytuacji w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego, lecz skupić się na tym, by już istniejącym podmiotom pomóc przetrwać ten niełatwy czas. Apelujemy zarazem o systemowe i konsekwentne wsparcie dla rozwoju doskonałości naukowej i akademickiej w naszym kraju i zwiększenie finansowania istniejących uczelni i jednostek naukowych. W czasach globalnej konkurencji, a ostatnio nierzadko także brutalnych konfliktów militarnych, jedynie państwa silne i konkurencyjne w tych obszarach mają realną szansę na rozwój i bezpieczeństwo.

Prof. dr hab. Jacek Kuźnicki
Przewodniczący Rady
Narodowego Centrum Nauki